

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ORIGENE, SF. GRIGORIE DE NAZIANZ ȘI SF. VASILE CEL MARE

Filocalia lui Origen: florilegiu din scrierile lui Origen alcătuit de Sf.

Grigorie de Nazianz și Sf. Vasile cel Mare; trad. și îngrijire ed.: Silvana

Avram. - București: Herald, 2022

ISBN 978-973-111-958-8

I. Grigorie din Nazianz, sfânt (antolog.)

II. Vasile cel Mare, sfânt (antolog.)

III. Avram, Silvana (trad.; ed.)

2

Pentru noutăți și comenzi:

www.edituraherald.ro

office@edituraherald.ro

Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61

Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60

Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

Ediția de față este realizată după textul revizuit (Cambridge University Press, 1893) de dr. Armitage Robinson, decan la Westminster, care a scris și *Introducerea*, text tradus în limba engleză sub titlul: *The Philocalia of Origen: A Compilation of selected passages from Origen's Works made by St. Gregory of Nazianzus and St. Basil of Cesarea*, de rev. George Lewis, T. & T. Clark, Edinburgh, 1911.

FILOCALIA LUI ORIGEN

FLORILEGIU DIN SCRIERILE LUI ORIGEN
ALCĂTUIT DE
SF. GRIGORIE DE NAZIANZ
ȘI SF. VASILE CEL MARE

Ediție revizuită de:

DR. ARMITAGE ROBINSON

Textul a fost tradus în limba engleză de:

REV. GEORGE LEWS

Traducere și îngrijire ediție în limba română de:

SILVANA AVRAM

EDITURA HERALD

București

Cuprins

Redactor de specialitate:

Cezar-Ivan Coliță (semnează notele de redactor de specialitate marcate cu [N. red. spec.]

Redactor:

Andreea Tincea

Viziune grafică și DTP:

Ela Stoica

INTRODUCERE	11
CAPITOLUL I	19
Despre inspirația Sfintei Scripturi: cum trebuie ea citită și înțeleasă; de ce este neclară; care este pricina neclarității ei, și de ce în unele cazuri este de nepătruns sau lipsită de sens atunci când este interpretată literal. Din tratatul „Despre principii” și din alte lucrări ale lui Origen.	
CAPITOLUL II	53
Despre faptul că Sfânta Scriptură este închisă și pecetluită. Din Comentariul la <i>Psalmul 1</i>	
CAPITOLUL III	57
De ce cărțile inspirate sunt în număr de 22. Din același Comentariu la <i>Psalmul 1</i>	
CAPITOLUL IV	59
Despre greșelile gramaticale și despre stilul simplu al Scripturii. Din cartea IV a <i>Comentariului la Evanghelia lui Ioan</i> , trei sau patru pagini de la început.	
CAPITOLUL V	61
Ce înseamnă „vorba multă” și „multele cărți”? Sfânta Scriptură în întregul ei este o singură carte. Din introducerea la Cartea V a <i>Comentariului la Evanghelia lui Ioan</i> .	

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2022

CAPITOLUL VI

Sfânta Scriptură în întregul ei este un instrument al lui Dumnezeu, desăvârșit și potrivit pentru menirea sa. Din cartea II a *Comentariului la Evanghelia după Matei*: „Fericiți făcătorii de pace

69

CAPITOLUL VII

Despre caracterul special al persoanelor din Sfânta Scriptură. Din adnotarea întocmită la „Cântarea Cântărilor”, pe care Origen a scris-o în tinerețea sa.

71

CAPITOLUL VIII

Noi nu ar trebui să încercăm să corectăm propozițiile greșite din Scriptură, nici pe acelea ce par nelămurite dacă sunt luate în sens literal, întrucât acestea reprezintă o sursă prețioasă de cugetări pentru cei care înțeleg. Din *Comentariul la profetul Osea*.

73

CAPITOLUL IX

De ce Sfânta Scriptură folosește adesea același termen cu înțelesuri diferite, chiar în același loc. Din „Epistola către Romani”, IX, despre cuvintele: „Ce vom zice deci? Au doară Legea este păcat?”

77

CAPITOLUL X

Despre lucruri din Sfânta Scriptură ce par a fi o piatră de poticnire și o piatră de sminteală. Din a XXXIX-a Omilie la profetul Ieremia: „Domnul nu a putut îndura din pricina răutății faptele voastre.”

83

CAPITOLUL XI

Să căutăm hrana dată nouă de toate Scripturile inspirate, și să nu ne îndepărtăm de la pasaje pe care ereticii, în mod greșit, le socotesc grele, nici să le tratăm cu ușurință; s-ar conveni mai degrabă să ne angajăm în cercetarea lor fără confuzia care însoțește necredința. Din cartea XX a *Comentariului la profetul Iezechiel*: „Iar despre voi, oile Mele, așa zice Domnul Dumnezeu: «Iată voi face judecată între oaie și oaie, între berbec și țap. Oare nu vă ajunge că pașteți în pășune bună, iar ce rămâne călcați cu picioarele voastre și că beți apă curată, iar pe cea care rămâne o tulburați cu picioarele voastre. Așa că oile Mele sunt

85

nevoite să se hrănească cu ceea ce este călcat de picioarele voastre și să bea ceea ce este tulburat de picioarele voastre?»”

CAPITOLUL XII

Despre faptul că cel care citește Sfânta Scriptură nu trebuie să se descurajeze dacă nu poate să înțeleagă ghicitorile încalcite și pildele pe care aceasta le cuprinde. Din a XX-a Omilie la cartea lui Iosua, fiul lui Nun.

89

CAPITOLUL XIII

În ce împrejurări și pentru cine lecțiile de filosofie pot fi profitabile, în deslușirea Sfintei Scripturi, cu dovezi din Scriptură. Scrisoarea către Grigorie.

93

CAPITOLUL XIV

Cei ce doresc să înțeleagă corect Sfintele Scripturi trebuie neapărat să fie familiari cu principiile logice adaptate folosirii lor; fără acestea, ei nu pot concepe înțelesul exact al gândurilor exprimate, după cum s ar conveni. Din Cartea III a *Comentariului la cartea Facerii*.

97

CAPITOLUL XV

O replică dată filosofilor greci care disprețuiesc sărăcia de stil a Sfintelor Scripturi și spun că aleele adevărului ale creștinismului au fost exprimate mai bine de către greci. Mai mult, ei spun că trupul Domnului a fost plâpând; cu argumentul diferitelor chipuri ale Cuvântului. Din tratatul „Împotriva lui Celsus”, care a scris împotriva creștinilor, Cărțile VI și VII.

101

CAPITOLUL XVI

Cu privire la cei ce defăimează creștinismul pe temeiul ereziilor din Biserică. Cartea III, „Împotriva lui Celsus”.

119

CAPITOLUL XVII

Un răspuns la afirmațiile unor filosofi cum că nu există nicio deosebire între a-l numi pe Cel Ce este Dumnezeu peste toți cu numele de Zeus, obișnuit printre greci, sau cu numele folosit de indieni, de exemplu, sau chiar cu cel folosit de egipteni. Cărțile I și V, „Împotriva lui Celsus”.

123

CAPITOLUL XVIII

We know

131

Un răspuns la adresa acelor filosofi greci care se laudă că știu totul și acuză credința simplă a creștinilor; și se plâng că aceștia preferă în viață nebunia în locul înțelepciunii; mai mult, că niciun om înțelept sau educat nu a devenit ucenic al lui Iisus; în schimb, spun ei, barcagii și vameșii din clasele de jos, adună nebuni și smintiți, sclavi, femei slabe și copii, pentru a-i face să se închine Evangheliei. Cărțile I și III, „Împotriva lui Celsus”.

CAPITOLUL XIX

157

Și iarăși, la începutul aceleiași cărți, Origen spune: „Credința noastră în Domnul nostru nu are nimic de a face cu credința superstițioasă și lipsită de rațiune a Neamurilor, fiind nu numai vrednică de laudă, dar și desăvârșit acord cu ideile morale originare ale oamenilor”. În răspuns la aceia care se întreabă: „Cum de putem noi crede că Iisus este Dumnezeu, văzând că el a avut un trup muritor?”

CAPITOLUL XX

161

Un răspuns dat celor ce spun că lumea întreagă, inclusiv omul, a fost creată nu pentru om, ci pentru creaturile fără rațiune; căci acestea trăiesc cu mai puțină zbatere decât oamenii; mai mult, că ele sunt mai înțelepte decât noi, și sunt în același timp dragi lui Dumnezeu și conștiente de Dumnezeu, cunoscând cele viitoare; vom vorbi de asemenea și împotriva teoriei transmigrației sufletelor, și ne vom spune părerea în legătură cu prezicerile și șarlataniile legate de acestea. Din Cartea IV, „Împotriva lui Celsus”.

CAPITOLUL XXI

189

Despre „ceea ce stă în puterea noastră”, cu o explicație și o interpretare a acelor pasaje din Scriptură care par a-l desființa, după cum urmează.

CAPITOLUL XXII

219

Care este împărțirea pe pământ a creaturilor raționale, respectiv a sufletelor omenesti, arătată învăluit în zidirea turnului, și în amestecarea limbilor? Capitol în care ne vom ocupa și de stăpânitorii, mulți la număr, puși asupra celor împărțiți, potrivit stării lor. Din Cartea V, „Împotriva lui Celsus”.

CAPITOLUL XXIII

231

Despre destin și despre cum, deși Dumnezeu știe dinainte purtarea fiecăruia, răspunderea omului rămâne aceeași. Mai apoi, despre faptul că astrele nu pot provoca faptele oamenilor, ci doar le indică; oamenii nu pot ajunge la cunoașterea deplină a acestor lucruri, dar semnele ne sunt date de către puterile dumnezeiești; care este cauza semnelor. Astrologia pare să aibă elemente de adevăr. Din Cartea III a *Comentariilor* la cartea Facerii. „Să fie semne ca să deosebească anotimpurile, zilele și anii.”

CAPITOLUL XXIV

258

[Unde se arată că] materia nu este necreată, și nici nu este cauza răului. Din „Praeparatio Evangelica” (Cartea VII) a lui Eusebiu Palestinianul (de Cezareea).

CAPITOLUL XXV

270

Despre faptul că „alegerea” ivită din preștiință nu înlătură ceea ce stă în puterea noastră. Din Cartea I a *Comentariului* la „Epistola către Romani”, la cuvintele „rânduiește pentru vestirea Evangheliei lui Dumnezeu”.

CAPITOLUL XXVI

277

Despre lucrurile „bune” și „rele”; acestea depind în parte de propriile noastre eforturi și, în parte, nu depind; și aceasta, după învățătura lui Hristos, nu după cum crede Aristotel. Din *Comentariul* la *Psalmul* 4, la expresia „Mulți zic: «Cine ne va arăta nouă cele bune?»”

CAPITOLUL XXVII

289

Înțelesul împietririi inimii Faraonului

CAPITOLUL I

Despre inspirația Sfintei Scripturi: cum trebuie ea citită și înțeleasă; de ce este ea neclară; care este pricina neclarității ei, și de ce în unele cazuri este de nepătruns, sau lipsită de sens atunci când este interpretată literal. Din tratatul „Despre principii” și din alte lucrări ale lui Origen.

1. Luând în seamă că în cercetarea unor probleme atât de însemnate nu ne mulțumim cu noțiunile generale și nici cu lumina în care lucrurile se arată ochiului nostru, noi ne întărim poziția și prin mărturiile aduse de Scripturi, pe care, după credința noastră, le socotim dumnezeiești, atât cele cunoscute nouă sub numele de Vechiul Testament, cât și cele cuprinse în Noul Testament. Ne vom strădui totodată să ne întărim credința și prin rațiune. Dar cum noi nu am vorbit niciodată până acum despre Scripturi ca rod al însuflării dumnezeiești, ne propunem să tratăm, pe scurt, despre lucrul acesta, arătând temeiurile ce ne îndeamnă să le socotim divine.

Dar mai înainte de a ne folosi de textul Scripturilor și de ceea ce este descoperit în ele, trebuie să facem unele precizări cu privire la Moise – legiuitorul evreilor – și la Iisus Hristos – Cel care a adus creștinilor învățăturile mântuitoare. Dintre toți dăătorii de legi care s-au ridicat din rândurile elenilor și ale barbarilor, nu ne amintim de nimeni altul care să fi putut trezi și în sânul altor neamuri atâta înflăcărare la primirea învățăturii sale; și cu toate că aceia care propovăduiesc adevărul filosofic se străduiesc să-și întemeieze doctrina lor pe o bază pretins rațională, niciunul dintre

aceștia nu a reușit să sădească în mintea diferitelor popoare, sau măcar a unei mari mulțimi din sânul unui singur popor, adevărul recunoscut de ei.

Și totuși, legiuitorilor le-ar fi plăcut, de-ar fi fost cu putință, să facă în așa fel încât legile pe care ei le socoteau bune să fie prețuite de întreaga omenire; iar învățătorii ar fi predicat cu bucurie pretutindeni în lume ceea ce li se părea lor a fi adevărat. Dându-și seama totuși că nu ar fi în stare să-i facă pe oameni, vorbitori de felurite limbi și aparținând mai multor neamuri, să respecte legea pe care ar da-o și să le primească îndrumările, ei nici măcar n-au încercat să facă aceasta încă de la început, căci au presimțit bine că încercarea lor ar da greș în cele din urmă. Dar în fiecare ținut, elen sau barbar, pretutindeni în lume, se pot găsi nenumărați oameni trecuți la credința noastră, oameni care s-au lepădat de tradițiile strămoșești și de zeii la care se închinaseră până atunci, pentru a deveni adepți zeloși ai legii lui Moise și înfocați ucenici ai lui Iisus Hristos; și aceasta în ciuda faptului că cei ce se supun legii lui Moise sunt priviți cu ură de cei ce se închină la idoli, iar cei care primesc Evanghelia lui Iisus Hristos nu numai că sunt priviți cu ură, dar sunt și amenințați de primejdia pedepsei cu moartea.

2. Și dacă punem la socoteală timpul scurt în care, cu toate uneltirile îndreptate împotriva celor ce s-au mărturisit creștini și de pe urma cărora unii au pierit, iar alții și-au pierdut avutul, Cuvântul a fost propovăduit pretutindeni în lume (deși numărul celor care îl cuvântau nu era mare), astfel încât greci și barbari, mai săraci cu duhul sau mai cu minte, au ajuns cu ajutorul lui Iisus să aibă frică de Dumnezeu – dacă, ziceam eu, vom ține seama de asta, atunci nu vom șovăi a spune că lucrarea făcută este mai mult decât omenească. Căci Iisus a propovăduit cu toată autoritatea și puterea sa de convingere că în cele din urmă Cuvântul va precumpăni, astfel încât rostirile Lui pot fi pe bună dreptate socotite profetice¹. De pildă, „Din pricina Mea, veți fi duși înaintea dregătorilor și

¹ În sensul de preștiință dumnezeiescă.

regilor, spre mărturie lor și păgânilor”¹ și, „Mulți îmi vor zice în ziua aceea: *Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am prorocit și nu în Numele tău am scos demoni, și nu în Numele tău minuni multe am făcut?* Și atunci voi mărturisii lor: *Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelege*”².

Poate că era rațional să ne fi gândit că el a rostit cuvintele acestea la întâmplare, și că ele nu ar fi adevărate; însă când lucruri graite cu o asemenea putere ajung să se împlinească, este limpede că însuși Dumnezeu s-a intrupat în firea noastră și a transmis oamenilor învățătura mântuirii.

3. Mai e oare nevoie să adaug cum s-a prevestit că regii făgăduiți vor ieși din Iuda³ și cărmuitori din coapsele sale până la venirea lui Mesia, căruia îi este hărăzită împărăția, și la împlinirea Așteptării neamurilor? Căci se vede deslușit din istorie și din cele ce se petrec astăzi, că din vremea lui Iisus n-a mai fost nimeni care să se cheme pe sine însuși rege al iudeilor; căci toate cu care se mândreau iudeii, adică rânduielele templului și jertfele de la altar, slujbele rituale ce trebuiau împlinite și veșmintele marelui preot, au fost desființate. Căci s-a împlinit profeția care spune că: „zile fără de număr fiii lui Israel vor rămâne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, și fără stâlp de aducere aminte, fără efod⁴, și fără terafimi”⁵. Și ne folosim de pasajul precedent împotriva adversarilor noștri, care, nedumeriți de ceea ce Iacov îi spune lui Iuda în cartea *Facerii*, pretind că etnarhul coboară din familia lui Iuda, că este „cărmuitorul poporului”, și că seminția sa nu se va stinge până la venirea lui Mesia la care visează ei. Căci dacă „zile fără de număr fiii lui Israel vor rămâne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, și fără stâlp

¹ Matei 10, 18; cf. Marcu 13, 9.

² Matei 7, 22; cf. Luca 13, 26.

³ Cf. *Facere* 49, 10.

⁴ Osea 3, 4.

⁵ Pentru cuvântul ebraic *teraphim*, Septuaginta uzitează grecescul *delon*. Acest cuvânt a fost folosit pentru pietrele transparente sau strălucitoare Urim și Tumim. *Teraphim* erau întrebuințate ca mijloace de divinație religioasă (PUSEY). Unii consideră că aceste pietre erau folosite de către marele preot.

de aducere aminte, fără efod și fără terafimi” și luând în seamă că de când s-a dărâmat templul nu s-au mai făcut jertfe, n-au mai fost altare, nici preoți, atunci este limpede că n-a mai ieșit domn din Iuda, și nici cârmuitor din coapsele sale. Și de vreme ce profeția spune că: „Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce nu se vor împlini lucrurile hărăzite lui”¹, este limpede că a venit Cel căruia i se cuvin lucrurile păstrate, și anume Cel Așteptat de neamuri. Și asta e dovedit de mulțimea popoarelor păgâne care au venit la Dumnezeu prin Hristos.

4. Cântarea din *Deuteronom* cuprinde, de asemenea, o prorocie a viitoarei alegeri făcută de popoarele păgâne necugetate pe seama păcatelor celui dintâi popor al lui Dumnezeu, și lucrul acesta a ajuns să se împlinească doar prin Iisus. „Căci ei”, așa grăiesc cuvintele, „m-au întărâtat la gelozie prin cei ce nu sunt Dumnezeu și au aprins mânia Mea prin idolii lor; îi voi întărâta și Eu pe ei printr-un popor care nu e popor, le voi aprinde mânia printr-un neam fără pricepere”². Putem înțelege deslușit cum acelora care au purtat numele de evrei și au stârnit gelozia lui Dumnezeu prin cei ce nu sunt Dumnezeu și i-au aprins mânia asupra idolilor făuriți de ei, le-a fost lor înșile stârnită gelozia și aprinsă mânia prin cei ce nu erau un popor, adică un popor necugetat pe care Dumnezeu l-a ales odată cu venirea lui Hristos și a ucenicilor Lui: „Căci, priviți chemarea voastră, fraților, că nu mulți sunt înțelepți după trup, nu mulți sunt puternici, nu mulți sunt de neam bun: Dumnezeu Și-a ales pe cele de neam jos ale lumii, pe cele nebăgate în seamă, pe cele ce nu sunt, ca să nimicească pe cele ce sunt – ca niciun trup să nu se laude în fața lui Dumnezeu”³. Căci atunci când Apostolul folosește cuvântul „trup”⁴ el înțelege „Israel”.

¹ *Facere* 49, 10.

² *Deuteronom* 32, 21.

³ *I Corinteni* 1, 26.

⁴ Totodată, adăugăm că înțelegerea „după trup” se referă la istețimea sau la deșteptăciune care poate fi adeseori pervertită. În schimb, înțelegerea are fie o legătură parțială cu istețimea, fie este total divergentă cu aceasta. Înțelep-

5. Ce să spunem, însă, despre prorociile din Psalmi cu privire la Hristos? Nu există oare o „cântare” intitulată „Către Preaiubitul meu”?¹ Limba Preaiubitului este numită „pana unui scriitor iscusit”; el vorbește mai frumos decât copiii omului, căci buzele îi sunt unse cu har. O dovadă a harului revărsat peste buzele sale este faptul că, deși întreaga perioadă a învățaturii sale a fost atât de scurtă (El a propovăduit cam un an și câteva luni²), lumea a fost

ciunea le privește pe cele morale, spirituale și pe cele ce țin de buna orânduire a unei vieți cu sens. Înțelegerea ține de cultivarea spiritului, în timp ce istețimea privește numai un scop utilitar și concurențial. Astăzi, există o inflație de istețime și o penurie de înțelegere, etalonul de sfânt sau de înțelept fiind înlocuit cu etalonul savantului. (*N. red. spec.*)

¹ *Psalmii* 44/ 45, 1. [Problema numerotării diferite a psalmilor atât în cazul de față, cât și în cazul altor psalmi citați ulterior în această carte ține de versiunile Bibliiei care au fost traduse fie după textul Septuagintei (text biblic grec, tradus în sec. III î. Hr.), fie după textul ebraic. Numerotarea distinctă începe de la *Psalmul* 9, care în textul ebraic apare ca un singur psalm, în timp ce în textul Septuagintei același psalm este împărțit în 2 psalmi distincți (9–10). De asemenea, în Scriptura ebraică avem *Psalmul* 147 împărțit în doi psalmi distincți (147–148), în timp ce versiunea greacă nu prezintă o asemenea diviziune. Prin urmare, ambele versiuni conțin un total de 150 de psalmi, numai că numerotarea diferită a *Psaltirii* are loc în intervalul *Psalmilor* 9–147. (*N. red. spec.*)

² Anumiți bibliști reduc activitatea Mântuitorului la 62 de săptămâni (aprox. 1 an și 3 luni) ca un fel de adevărire a profeției lui Daniel (sec. VI î. Hr.) care spune: „iar după cele șazeci și două de săptămâni, Cel-Uns va pieri fără să se găsească vreo vină în El” (*Daniel* 9, 26). Origen se referă doar la 1 an și câteva luni deoarece în Evangheliile sinoptice (*Matei, Marcu, Luca*) se menționează că Iisus a mers o singură dată la Ierusalim de Paștele iudaic, moment ce a coincis totodată cu răstignirea Sa. Acest lucru ar însemna că activitatea Sa predicatorială și taumaturgică s-ar limita la 1 an de zile, deși în pasajul de la *Luca* 13, 7 există un indiciu prețios care ar putea să trimită cu gândul la o perioadă de 3 ani de zile. În schimb, în *Evanghelia lui Ioan* aflăm că misiunea lui Hristos pe pământ s-a întins pe cel puțin 3 ani de vreme ce Iisus a mers de 2 ori la Ierusalim cu ocazia Paștelui iudaic (*Ioan* 2, 13; 11, 55), iar într-un alt an Iisus și ucenicii au petrecut Paștele în Galileea (*Ioan* 6, 3–4). Astfel vorbim despre o durată de cel puțin 3 ani de zile. Relatării aparent contradictorii ale Evangheliștilor se pot concilia destul de bine. Sinopticii ar fi amintit numai despre cea mai importantă vizită a lui Hristos la Ierusalim deoarece aceasta este strâns legată de moartea și învierea Sa, în timp ce Sf. Ap. Ioan, care a scris mai târziu *Evanghelia* sa, a dorit să pună în scris și alte călătorii anterioare ale Mântuitorului în Cetatea Sfântă despre care *Matei, Marcu și Luca* nu au vorbit până atunci. De asemenea, Origen ar fi amintit aici doar despre

pătrunsă de învățătura Lui și de religia pe care a întemeiat-o El. Căci „în vremea lui dreptatea a ieșit la lumină, și belșug de pace care să dureze până la sfârșit”¹, iar acest „durează până la sfârșit” este înțelesul expresiei „până ce luna nu va mai fi”; și „El va avea veșnic stăpânirea de la o mare la alta, de la râuri până la capătul pământului”. Un semn e dat și casei lui David; căci Fecioara chiar a dat naștere; ea a luat în pânțece și a născut un fiu, și numele lui era Emanuel, care tradus înseamnă „Dumnezeu cu noi”². Și semnul este împlinit, așa cum același profet spune mai departe: „Dumnezeu este cu noi; fiți înțelepte voi neamurilor, supuneți-vă; voi cei puternici plecați-vă”³.

Dintre neamuri, noi cei care am fost prinși de harul Cuvântului Său am fost cuceriiți și ne-am supus. Însă până și locul nașterii Sale a fost prezis: „Și tu Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul, care va păstori poporul meu Israel”⁴. Și cele 70 de săptămâni s-au împlinit, așa cum arată Daniel⁵, când a venit Hristos „cârmuitorul”. Și, după cum spune Iov⁶, a venit Cel care a biruit uriașul balaur al mării, și adevăraților Lui ucenici le-a dat tărie să calce peste șerpi și scorpioni, și peste toată puterea vrăjmașului, nefiind deloc vătămați de ei.⁷ Oricine să ia seama cum Apostolii au mers peste tot ca să predice Evanghelia, așa cum i-a trimis Iisus, și atunci n-are cum să nu vadă că îndrăzneala lor, în ascultarea poruncii dumnezeiești, e mai presus de puterea omenească. Și dacă ne întrebăm cum s-a făcut că oamenii, atunci

1 an și câteva luni pentru a face aluzie la gnosticii creștini ce limitau în mod greșit activitatea Mântuitorului la un singur an. Deducem acest lucru deoarece în altă operă ce îi aparține, Origen vorbește despre 3 ani de activitate a Mântuitorului, mai exact în *Împotriva lui Celsus*, II, 12. (N. red. spec.)

¹ Psalmii 71/ 72, 7.

² Cf. Isaia 7, 14; Matei 1, 23.

³ Isaia 8, 11.

⁴ Matei 2, 6; cf. Miheia 5, 2.

⁵ Daniel 9, 24.

⁶ Iov 3, 8.

⁷ Luca 10, 19.

când au auzit învățături noi și cuvinte străine i-au bineîntâmpinat pe Apostoli, și în ciuda dorinței lor de a unelti împotriva lor, ei au fost copleșiți de puterea dumnezeiască ce îi ocrotea pe cei care vorbeau, noi nu ne vom îndoii chiar dacă ni se va spune că Apostolii au săvârșit și minuni, Dumnezeu aducând mărturie la cuvintele lor atât prin semne și minuni, cât și prin tot felul de puteri.¹

6. Însă rezumând astfel pe scurt dovezile privitoare la obârșia dumnezeiască a lui Iisus, și folosindu-ne de cuvintele profeților despre El, noi dovedim deopotrivă însuflarea dumnezeiască a Scripturilor care Îl prevestesc, și arătăm că acele scrieri, atât cele care vestesc venirea lui în lume, cât și cele care cuprind învățătura Lui, au fost predicate cu toată puterea și autoritatea; și spunem că dacă ele au avut întâietate în alegerea făcută de către neamuri, a fost pentru că erau însuflăte de Dumnezeu.

Însă trebuie să mai spunem că originea dumnezeiască a rostirilor profetice și înțelesul duhovnicesc al legii lui Moise au căpătat și mai mare strălucire prin sălășluirea lui Iisus pe pământ. Căci noi putea exista nicio dovadă clară a însuflării străvechilor Scripturi mai înainte de venirea lui Hristos. Însă, cu venirea lui pe lume, Iisus i-a făcut pe oamenii care ar fi putut socoti că legea și profeții nu erau de origine dumnezeiască să recunoască fără înconjur că acestea au fost scrise cu ajutor de sus. Cine a citit serios și cu luare aminte cuvintele profeților, dacă râvna sa ar fi chiar și numai puțin stârnită la citirea lor, va fi atunci prin propria-i experiență convins că ceea ce noi credem a fi cuvintele lui Dumnezeu nu sunt lucrări scrise de oameni. Chiar și lumina legii lui Moise, deși ascunsă până atunci sub un văl, a strălucit cu putere atunci când a venit Iisus;² căci vălul a fost ridicat și bunele lucruri prevestite în Scripturi au fost treptat dezvăluite.

7. Ar fi prea mult să arătăm acum cele mai vechi profeții, pentru ca uimit de dumnezeirea lor, cel ce se îndoiește să poa-

¹ Cf. Evrei 2, 4.

² Cf. II Corinteni 3, 16; Evrei 10, 1.

tă cu deplină convingere și cu toată hotărârea să se supună cu tot sufletul său cuvintelor lui Dumnezeu. Dacă, totuși, elementul supraomenesc din Scripturi nu pare orișunde să-l atingă pe cel neinstruit, nu-i de mirare, căci în lucrarea Proniei dumnezeiești pe tot cuprinsul Lumii unele lucruri sunt clar văzute ca fiind providențiale, iar altele sunt atât de ascunse încât par să lase loc îndoielii că Dumnezeu ar rândui totul în univers cu negrăita Sa pricepere și putere. Căci prezența Proniei nu poate fi dovedită tot atât de metodic în lucrurile pământului, cum se vede [de pildă] în soare, lună și astre; și nu este atât de deslușit în schimbările și sortii treburilor omenești, pe cât este în sufletele și în trupurile animalelor – firește, atunci când cauzele și scopurile instinctelor, reprezentărilor, naturilor și structurii corporale [ale animalelor] sunt arătate de cei pricepuți în aceste cunoștințe.

Însă de vreme ce am admis Pronia o dată pentru totdeauna, aceasta nu pierde nimic din valoare din pricină că nu o cunoaștem încă în unele amănunte ale ei, tot astfel nici caracterul dumnezeiesc al Scripturii nu este micșorat doar pentru că din pricina slăbiciunii noastre nu putem descoperi strălucirea ascunsă a adevărilor din învățătura exprimată într-un limbaj simplu și de disprețuit. Căci noi avem o comoară în vase de lut¹ pentru ca măreața putere a lui Dumnezeu să poată străluci, iar nu să se creadă că ea vine de la noi, oamenii. Căci dacă obișnuitele metode de demonstrație comune oamenilor, pe care le găsim în rafturile bibliotecilor noastre², ar fi avut întâietate în fața omului, atunci pe bună dreptate credința noastră ar fi fost bănuită că ar sta în înțelepciunea omului, iar nu în puterea lui Dumnezeu;³ dar așa cum stau lucrurile, dacă un om își va înălța privirea, se va vădi că propovăduirea și Cuvântul au înrăurit mulțimea nu prin vorbe pline de înțelepciune, ci prin arătarea Duhului și a Puterii.

¹ II Corinteni 4, 7.

² Sau, „fiind păstrate în cărți (cărțile Bibliiei)” etc.

³ I Corinteni 2, 4.

Prin urmare, văzând că o putere cerească, sau o putere chiar mai presus de ceruri ne îndeamnă să ne închinăm doar Creatorului, să ne dedicăm creșterii întru desăvârșire, lăsând la o parte cuvântul de la începuturile lui Hristos¹, lăsând adică în urmă învățătura elementară, pentru ca înțelepciunea dată celor desăvârșiți să ne fie dată și nouă.² Căci Cel ce are această înțelepciune făgăduiește s-o grăiască celui desăvârșit, o înțelepciune alta decât înțelepciunea acestei lumi și decât înțelepciunea cărmuitorului acestei lumi, care nu mai prețuiește nimic. Iar această înțelepciune va fi deslușit întipărită în noi, potrivit cu descoperirea tainei ce a fost păstrată în tăcere vreme îndelungată dar care este acum descoperită, prin Scripturile profeților³ și prin arătarea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos,⁴ a Cărui slavă să fie în veci. Amin.

8. Acum, după ce am aruncat o scurtă privire asupra insuflării Scripturilor dumnezeiești, se cuvine să mergem mai departe, la felul în care trebuie ele citite și înțelese; căci s-au făcut foarte multe greșeli, de vreme ce nu se descoperise încă metoda justă de cercetare a textelor sfinte de către marea mulțime a cititorilor. Cititorii aparținând Tăierii împrejur, împietriți la inimă și nepricepuți, nu au crezut în Mântuitorul nostru, pentru că le stătea în obicei să urmeze doar litera legii formulate în profețiile privitoare la El, și ei nu îl văd cu ochii lor trupești propovăduind libertate celor robiți,⁵ nici zidind ceea ce cred ei a fi adevărata cetate a lui Dumnezeu,⁶ nici luând carele de război din Efraim și calul din Ierusalim,⁷ nici mâncând smântână și miere până va ști să lepede răul și să aleagă binele.⁸ [Căci iudeii] socotesc și acum că s-a prorocit că animalul cu patru picioare, [adică] lupul, va locui împreună cu mielul, iar

¹ Evrei 6, 1.

² I Corinteni 2, 6.

³ Romani 16, 25.

⁴ II Timotei 1, 10.

⁵ Isaia 61, 1.

⁶ Isaia 45, 13.

⁷ Zaharia 9, 10.

⁸ Isaia 7, 15.

leopardul va ședeă culcat cu iedul; iar vițelul și taurul și leul vor mânca laolaltă, și că un copilăș îi va mânca, și că vaca și ursul vor paște împreună, puii lor fiind crescuți laolaltă, și că leul va mânca paie asemeni bouului.¹

Și pentru că ei n-au văzut nimic de felul acesta atunci când Cel pe Care Îl credeam Hristos a locuit pe pământ, ei nu L-au primit pe Iisus, ci L-au răstignit, zicând că El nu avea niciun drept să se numească pe sine însuși Hristos. Și când ereticii citesc cuvintele „Un foc este aprins în mânia mea”² și „Eu sunt un Dumnezeu gelos care pedepesc nelegiuirea părinților în copii până la al treilea și al patrulea neam”³ și „Îmi pare rău că l-am uns pe Saul rege”⁴ și „Eu sunt Dumnezeu în care sălășluiește pacea, dar și restriții lasă cale”⁵, iar altundeva „Va fi oare ruină-n vreo cetate, pe care să n-o fi pricinuit Domnul?”⁶ ori, iarăși, „S-a coborât nenorocirea de la Domnul la porțile Ierusalimului”⁷ și „Un duh rău de la Domnul l-a chinuit pe Saul”⁸ și nenumărate alte asemenea pasaje – când ei vor citi acestea, zic eu, nu se vor încumeta să tăgăduiască originea dumnezeiască a Scripturilor, dar crezând că ele vin de la Demiurgul⁹, pe care îl cinstesc iudeii, și socotind ei că Demiurgul nu este desăvârșit și nici bun, au presupus că Mântuitorul nostru, câtă vreme a stat pe pământ, a propovăduit un Dumnezeu în mai mare măsură desăvârșit, despre care, din felurite motive, ei spun că nu e Demiurgul. Și după ce s-au răzvrătit ei astfel o dată pentru totdeauna împotriva Demiurgului, Care este singurul Dumnezeu necreat, ei s-au lăsat pradă închipuirilor deșarte, născocind felurite teorii, pentru a lămuri obârșia lucrurilor văzute, și obârșia

¹ *Isaia* 11, 6.

² *Ieremia* 15, 14.

³ *Ieșire* 20, 5.

⁴ *Cf. I Regi*, 15, 11; 17, 35.

⁵ *Isaia* 45, 7.

⁶ *Amos* 3, 6.

⁷ *Miheia* 1, 12.

⁸ *I Regi* 16, 14.

⁹ Ziditor al lumii – Creator.

altora nevăzute, toate acestea fiind numai rodul plăsmuirii lor. Și totuși cei mai puțin sofisticați dintre aceia care în prea marea lor încredere în ei înșiși au părăsit Biserica, nu îngăduie niciun Dumnezeu mai mare decât Demiurgul, și până acolo au dreptate; dar concepția lor despre El este de așa natură că ar compromite până și un om foarte crud și nedrept.

9. Așadar, singurul motiv pentru care toți aceia despre care am vorbit nutresc păreri greșite și profane, sau vederi înguste cu privire la Dumnezeu, pare să fie acela că Scriptura nu este înțeleasă duhovnicește, ci este luată doar în sensul ei literar. De aceea, cititorilor care sunt încredințați că acele cărți sfinte nu sunt compuse de oameni, ci au fost scrise și au ajuns la noi prin inspirația Duhului Sfânt, cu voia Tatălui a Tot și Toate, prin mijlocirea lui Iisus Hristos, noi trebuie să arătăm care ni se par nouă a fi metodele potrivite, însă căutând să nu ne abatem de la îndreptarul Bisericii cerești a lui Iisus Hristos transmis pe linia Apostolilor. Iar faptul că mai există și alte rânduieli tainice ce-și au temeiul tot în Sfintele Scripturi a fost crezut de toți cei care au cercetat Cuvântul, și chiar și de cei mai simpli cititori; dar care sunt aceste rânduieli, oamenii cuminți și modești mărturisesc că nu știu. Oricum, presupunând că un om ar fi nedumerit că Lot a avut legături trupești cu ficele sale,¹ sau că Avraam² a avut două soții în același timp, apoi că două surori s-au căsătorit amândouă cu Iacov, și că slujnicele i-au făcut copii,³ acești cititori vor spune că avem aici taine pe care nu le înțelegem. Să luăm de pildă pasajul despre înălțarea cortului mărturisirii;⁴ convinși fiind că povestirea este grăitoare, ei se vor strădui să dea fiecărui amănunt, pe cât se poate, un înțeles simbolic.

Câtă vreme vor fi încredințați că acest cort este un lucru oarecare, ei nu se vor înșela prea mult; dar când pe temeiul acestui

¹ *Cf. Facere* 19, 30.

² *Cf. Facere* 16.

³ *Cf. Facere* 29, 21.

⁴ *Cf. Ieșire* 25.